

Tisková zpráva, Brno, 25. března 2024

Expedice na stanici Masarykovy univerzity v Antarktidě byla dosud nejkratší. Potvrdila na místě výskyt ptačí chřipky

Již 20. antarktická vědecká expedice Masarykovy univerzity se o víkendu bezpečně vrátila do České republiky. Od předchozích se lišila především délkou strávenou na České vědecké stanici J. G. Mendela, kde výzkumníci strávili po řadě logistických a klimatických potíží v antarktickém terénu dosud nejkratší dobu. Potvrdili tam však výskyt vysoce infekčního viru ptačí chřipky.

Z celkové doby výpravy 59 dní výzkumníci pobýli na infrastruktuře stanice J. G. Mendela na ostrově Jamese Rosse v Antarktidě 17 dní, plus 6 dalších dní na ostrově Krále Jiřího, což je dosud ze všech 20 expedic nejkratší doba strávená v antarktickém terénu. „Příčinou byly logistické komplikace způsobené zejména povětrnostními podmínkami a množstvím mořského ledu v okolí ostrova Jamese Rosse. Nejdříve řádila nad Drakeovým průlivem bouře, následně se řešila porucha lodi, která měla expedici přepravit na místo, a významné bylo také množství ledu u ostrova, který komplikoval jak bezpečné vylodění, tak následný návrat expedice,“ vysvětlil vedoucí expedice Peter Váczi z Geografického ústavu a Ústavu experimentální biologie Přírodovědecké fakulty MU.

Přes všechna úskalí se opět ukázala úžasná mezinárodní spolupráce vědců a spolupracovníků v oblasti Antarktidy. Když nebylo možné pokračovat na ostrov Jamese Rosse lodí, přesunulo se prvních 7 polárníků díky tureckým kolegům letecky na ostrov Krále Jiřího, kde očekávali přilet zbylých 9 na základně Artigas patřící národnímu programu Uruguaye, později na témže ostrově pak společně čekali na lodní dopravu na chilské letecké základně. Ve stejném období se naopak vracela první část letošní expedice z ostrova Nelson Island, kterou logisticky podpořily programy Brazílie a Číny. „Naši vědci tak měli možnost navázat novou spolupráci se sousedními národními vědeckými programy a prováděli na místě kontrolu a údržbu automatických měřicích meteorologických a klimatologických stanic. Spolupráce a sdílení kapacit napříč národy v Antarktidě skvěle funguje a my všem kolegům a nápomocným programům moc děkujeme,“ zdůraznil Pavel Kapler, manažer Českého antarktického výzkumného programu.

Po přesunu k ostrovu Jamese Rosse navíc množství ledu neumožnilo vylodění v obvyklé blízkosti stanice, expedice včetně veškerého materiálu se tak musela na stanici z provizorního přístaviště přesouvat pomocí terénních čtyřkolek. Ani odjezd nebyl nakonec podle plánu. Chilské námořnictvo expedici vyzvedlo a přepravilo zpět již 3. března, tedy asi o týden dříve než byl původní záměr. Důvodem byla obava Chileanů z množství mořského ledu a předpověď meteorologů, že se v následujícím období podmínky pro návrat zhorší.

I přes krátkou dobu pobytu se uskutečnila většina nejdůležitějších plánovaných projektů, se kterými 16členný tým expedice Masarykovy univerzity do Antarktidy letos vyrazil. „Vždy máme v rámci expedice naplánováno více práce, než nám čas umožní, je to osvědčená prevence ponorkové nemoci. I letos jsme přes všechny obtíže stihli to nejdůležitější, především zajištění dlouhodobých monitoringů přírodního prostředí a klimatu,“ uvedl Daniel Nývlt, vedoucí Českého antarktického výzkumného programu.

Kontakt:

Leoš Verner, Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, M: +420 771 230 942, E: verner@sci.muni.cz

Kromě plnění standardních vědeckých a technických úkolů naši vědci ve spolupráci s Chilským antarktickým institutem INACH na místě potvrdili výskyt vysoce infekčního viru ptačí chřipky (kmen H5N1). „V okolí stanice jsme zaznamenali úhyn pěti kusů chaluhy antarktické z cca padesáti zde celkově hnízdících, tedy zhruba 10 % populace těchto ptáků na odledněné části ostrova Jamese Rosse,“ popsal biolog Miloš Barták, který byl prvním, který ohlásil podezřelý úhyn a ve spolupráci s chilskými kolegy odebral vzorky pro analýzu. Podezření potvrdila laboratoř na chilské stanici Escudero na ostrově Krále Jiřího. Vědci se shodují, že přenašečem jsou velmi pravděpodobně migrující druhy ptáků, hlavně chaluhy a buňáci. Největším nebezpečím je přenos tohoto viru na tučňáky; v blízkosti české stanice však k tomu nejsou vhodné podmínky, neboť se tam žádná kolonie tučňáků nevyskytuje.

Cílem letošní expedice byl jako vždy dlouhodobý monitoring klimatu a komplexní sledování stavu polárních geosystémů a ekosystémů, tedy tamních ledovců, dlouhodobě zmrzlé půdy, odledněného území umožňujícího růst nižších rostlin, říčních a jezerních systémů a dalších geomorfologických útvarů. Pokračoval pětiletý projekt JUNIOR STAR, který započal v roce 2022, zaměřený na studium změny dlouhodobě zmrzlé půdy v oblasti Antarktického poloostrova, i medicínsko-psychologický výzkum vlivu stresu na zdraví pracovníků v polárních oblastech, který probíhá ve spolupráci současně s Fakultní nemocnicí Ostrava, Fakultou sportovních studií MU a Akademií věd ČR.

V rámci spolupráce Českého antarktického výzkumného programu s průmyslem a aplikační sférou pokračovalo testování pomocného zařízení společnosti COMET SYSTEM pro automatickou meteorologickou stanici, ale také testy bezpečnostních prvků vybavení vyrobených spol. SCILIF (technologie aktivně svítících vláken SUNFIBRE) či outdoorových ponožek Northman z Bruntálu, které se ucházejí o udělení licence na používání ochranné obchodní známky Testováno v Antarktidě. Provedené uživatelské testy budou záhy po návratu expedice vyhodnoceny Centrem pro transfer technologií MU.

Česká vědecká stanice J. G. Mendela, jejíž vlastníkem a provozovatelem je Masarykova univerzita, byla dostavěna 4. března 2006. Slavnostně byla otevřena a předána vědcům do užívání 22. února 2007. Druhá základna, dříve známá jako Eco-Nelson, se nachází na Nelsonově ostrově v souostroví Jižní Shetlandy a nyní v rámci infrastruktury výzkumného programu slouží jako technicko-logistické refugium pod názvem CZ*ECO Nelson. Objekt získal od soukromého vlastníka Český antarktický nadační fond, který jej Masarykově univerzitě od roku 2018 na 99 let pronajímá.